

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 26.06.2020
Vår ref.: 200903114-28
Arkiv: 315/012.Z
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Laila Høivik
lph@nve.no

Revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen og Vestre Bjonevatn – NVEs innstilling

NVE har mottatt krav fra Ringerike kommune om revisjon av konsesjonsvilkårene for regulering av Samsjøen og Vestre Bjonevatn i Begnavassdraget. Regulant er Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR).

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn, basert på moderne standardvilkår. NVE mener moderne standardvilkår gir miljøforvaltningen hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre eventuelle nødvendige tiltak eller undersøkelser. NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn, da dette med stor sannsynlighet vil begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter.

Innhold

Sammendrag.....	2
Sakens bakgrunn	2
Om reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn	3
Revisjonsdokument	5
Behandlingsprosess	11
Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene	13
NVEs vurdering av kunnskapsgrunnlaget.....	13
NVEs vurdering av innkomne krav	14
NVEs konklusjon	18
Merknader til nye konsesjonsvilkår	19
Merknader til nytt manøvreringsreglement.....	22
Videre saksbehandling	23

Sammendrag

På basis av krav fra Ringerike kommune vedtok NVE 03.06.2014 å åpne sak om revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen og Bjonevatn. Kravet fra kommunen angår i hovedsak å sikre en minimumsvannstand i sommersesongen, tiltak for å opprettholde naturlig reproduksjon i stedeagne fiskestammer, og varsling i forkant av tapping av vannet.

Reguleringskonsesjonen ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958. Krav om revisjon ble mottatt 12.06.2009, og revisjonsdokument ble sendt på høring 08.02.2016. NVE avholdt befarings 22.06.2017.

I høringsrunden mottok NVE uttalelser fra kommunen, FNF Buskerud, tre vel- og hytteforeninger, og tre privatpersoner. Uttalelsene gjaldt i stor grad de samme kravene som nevnt:

- Sommervannstand i Samsjøen, og ev begrenset nedtapping om våren for å oppnå dette
- Varsling ved hard eller ekstraordinær tapping i Samsjøen, ev begrensninger i tappehastighet
- Begrensninger av nedtapping i Vestre Bjonevatn av hensyn til røye og kreps
- Vilkår og tiltak for å ivareta fisk

NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn. Dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning.

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

Sakens bakgrunn

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår

Etter endringen av vassdragsreguleringsloven (vregl.) i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), ble det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner kunne revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet, men senest fra 2022.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen, men vilkårene kan også bli modernisert og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, er fastsatt og kan ikke endres ved vilkårsrevisjon. Det er bare konsesjonsvilkårene som kan tas opp til revisjon. Når vilkårene er revidert, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Krav om revisjon av konsesjonsvilkår

Ringerike kommune fremmet kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen i brev av 11.06.2009 (NVE 200903114-1). Revisjonskravet gjelder konsesjon for regulering av Samsjøen og Bjonevatn, som ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958 og omgjort til å gjelde på ubegrenset tid ved kgl. res. 13.06.1996.

Bakgrunnen for revisjonskravet fra kommunen var en henvendelse til kommunen fra representanter for to hytteforeninger ved Samsjøen, som påpekte problemer knyttet til reguleringen og foreslo løsninger.

Henvendelsen resulterte i et møte mellom kommunen, regulanten, hytteforeningene og NVE, og saken ble deretter behandlet politisk i kommunen. Kommunen vedtok å stille seg bak de tre revisjonskravene:

- moderne standardvilkår tilpasset forholdene rundt Samsjøen, med tanke på tiltak for fisk
- innføring av minimumsvannstand i Samsjøen per 1. juli
- innføring av rutiner for varsling av hard eller ekstraordinær tapping

Kravet ble kommentert av konsesjonær Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR) i brev av 28.04.2010 (NVE 200903114-3). FBR kommenterte kravene slik:

- minimumsvannstand per 1. juli faller utenfor revisjonsadgangen
- krav om varsling gjelder private interesser
- om revisjonssak åpnes er det kun krav om standardvilkår for naturforvaltning som er aktuelt

Åpning av revisjonssak

Ved NVEs vedtak av 03.06.2014 (NVE 200903114-8) ble det åpnet revisjonssak for reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn. NVE kommenterte at de miljømessige virkningene som var tatt opp i kravene påvirker allmenne interesser som ligger innenfor det som kan ivaretas gjennom konsesjonsvilkårene, og behovet for slike vilkår vurderes best gjennom en revisjonsprosess.

Om reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn

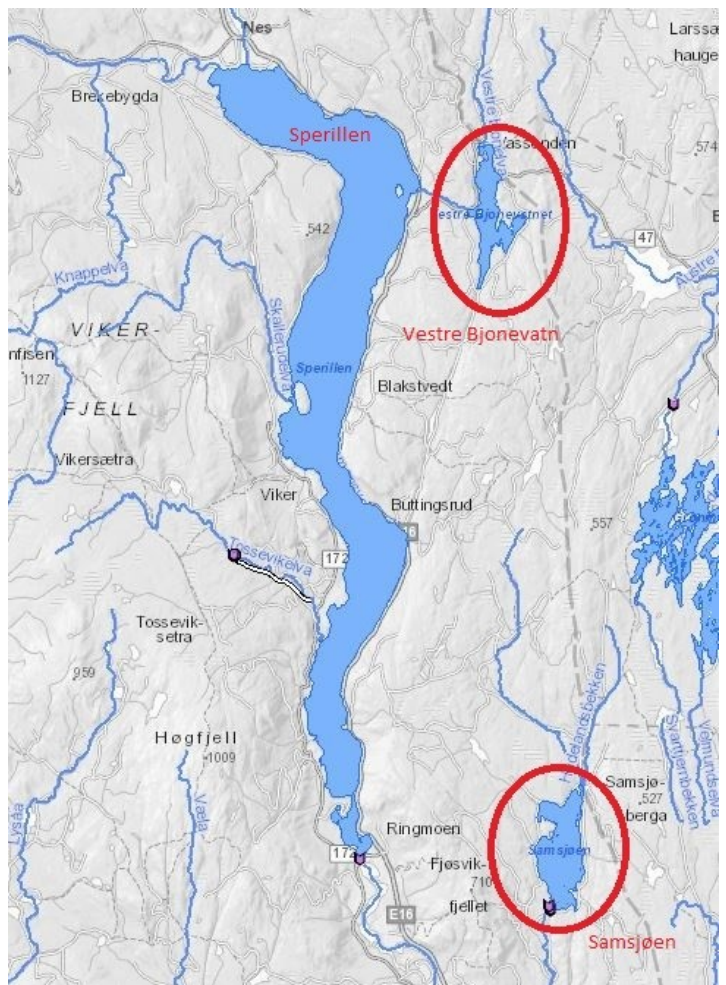
Samsjøen og Bjonevatn er to relativt små vann i Ringerike kommune som drenerer til Bægnavassdraget uavhengig av hverandre.

Bjonevatn (eg. Vestre Bjonevatn) drenerer til Sperillen via Bjonelva. Reguleringen utnyttes sammen med regulert vann fra Sperillen i Hensfoss kraftverk, og deretter Begna kraftverk.

Samsjøen drenerer til Begna ca 10 km nedstrøms Sperillen via elva Somma. Reguleringen utnyttes i Begna og deretter Hofsoss kraftverk.

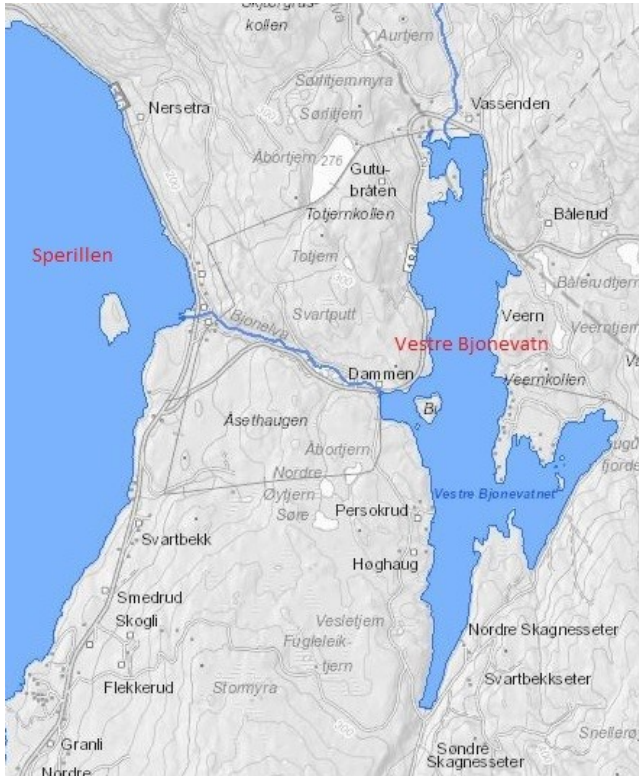
Sperillen reguleres etter en tillatelse gitt i 1904, etter Vassdragsloven av 1887. Hensfoss, Begna og Hofsoss kraftverk er konsesjonsfrie kraftverk.

Vannet som magasineres i Samsjøen og Vestre Bjonevatn overføres ikke via tunnel til et kraftverk, men slippes via elvene Somma og Bjonelva til Sperillen.

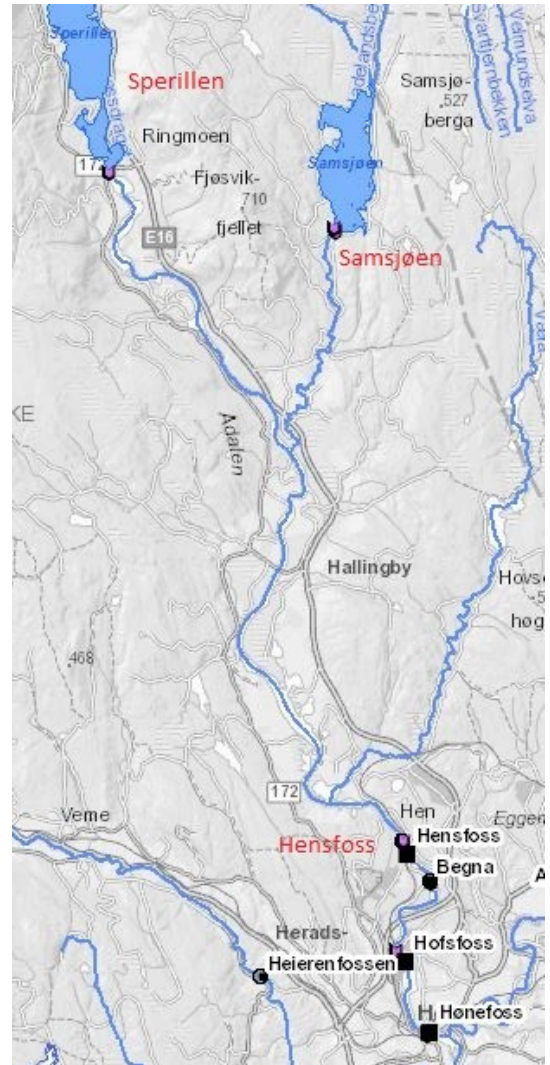

Figur 1: Sperillen i Bægnavassdraget, med Vestre Bjonevatn og Samsjøen markert

Det er ikke pålagt minstevannføring i Bjonelva og Somma nedstrøms demningene utover alminnelig lavvannføring. Vannføringen i elvene over året er totalt sett som før regulering, men forskjøvet i tid etter regulantens behov for driftsvann.

Figur 2, til v.: Vestre Bjonevatn og utløpselva Bjonelva
Figur 3, til h.: Samsjøen, utløpselva Somma og kraftverkene nedstrøms

Tabell 1: Nøkkeltall

Bjonevatn reguleringsmagasin		
Magasinareal	km ²	2,2
Reguleringshøyde (HRV / LRV)	m (kote / kote)	2,5 (228,77 / 226,27)
Magasinvolum	mill. m ³	5,21
Reguleringsgrad	%	21
Nedbørsfelt	km ²	54,27
Samsjøen reguleringsmagasin		
Magasinareal	km ²	3,3
Reguleringshøyde (HRV / LRV)	m (kote / kote)	6 (213,07 / 207,07)

Magasinvolument	mill. m ³	17,1
Reguleringsgrad	%	53
Nedbørsfelt	km ²	64,08

Revisjonsdokument

Revisjonsdokumentet fra FBR er datert januar 2016. Vi gjengir her utdrag fra kapitlene 7,8, 10 og 11:

«7 Oversikt over utredninger, skjønn og avbøtende tiltak

7.1 Utredninger

I forbindelse med reguleringen er det foretatt utredninger og undersøkelser, både i tilknytning til erstatningsskjønn og etterundersøkelser. En oversikt er gjengitt i vedlegg 5.1.

7.2 Skjønn og overenskomst

(...)

7.3 Avbøtende tiltak

7.3.1 Innledning

Generelt er det gjennomført følgende avbøtende tiltak:

- Utsetting av fisk
- Fiskeundersøkelser
- Forbygninger og flomsikring
- Veger og bruer

I det følgende vil de enkelte avbøtende tiltak av betydning for allmennheten og miljøet kommenteres nærmere.

7.3.2 Fisk

Siste fiskeundersøkelser for Samsjøen og Bjonevatn ble utført i 2011 av Fylkesmannen i Oppland, gjennom prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland» (Fagrapport 6-2012). <https://www.fylkesmannen.no/Oppland/Miljo-og-klima/Vann/Fisk-iregulerte-vassdrag-ssv/Rapporter-og-arsmeldinger-fra-prosjektet/Rapporter-fra-fiskebiologiske-undersokelser-folger-i-vedlegg-5.2-og-5.3>.

Samsjøen

Fiskesamfunnet i Samsjøen består av ørret, røye, sik, abbor og ørekyt. Det skal også være kreps, men det er ikke dokumentert i undersøkelsene. Utsettingspålegget i Samsjøen var først på 7200 en-somrige ørret, effektuert fra 1964. Etter fiskebiologiske undersøkelser ble pålegget endret, i 1987 til 1200, og i 1998 til 1700 to-årige ørret. Endringene til større fisk var begrunnet med konkurransen fra den store abborbestanden.

Fiskeutsettingene ble stilt i bero i 2000, og etter undersøkelser i 2004 og 2005, ble utsettingene sløffet. Det ble også gjort undersøkelser i tilløpsbekkene Vesle Samsjøelva, Haugerudelva og Hadelandsbekken, og i 2006 ble det lagt ut gytegrus på utvalgte steder i nedre deler av Vesle Samsjøelva og Haugerudelva.

Fra 2001 har grunneieren foretatt et tynningsfiske med storruse, som årlig tar 300-400 kg sik og abbor.

Fra siste prøvafiske i 2011 siteres fra rapportens sammendrag: «Samsjøen har en tynn og småvokst ørretbestand. Tre- og fireårig ørret dominerte i ørret-fangstene ved prøvafisken, og et lite antall eldre fisk gjør det vanskelig å trekke konklusjoner vedrørende ørretens vekstforløp i magasinet. Siken i Samsjøen har en tilfredsstillende størrelse, men kondisjonen er ikke like god. Dette kan tyde på et noe tynt næringsgrunnlag for siken i magasinet. Sammenlignet med forrige undersøkelse i Samsjøen er det en endring i artssammensetningen: relativt til ørretfangsten var sik- og abborfangstene om lag fire ganger så store i 2011 som i 2005. Årsaken til dette er ikke opplagt, muligens kan effekten av storrusefiske som ble startet opp i 2000 være avtagende, noe som kan bidra til å forklare dette.»

Bjonevatn

Fiskesamfunnet i Bjonevatn består av ørret, røye, sik, abbor og ørekyt. Utsettingspålet var først 5000 en-somrige ørret, effektuert fra 1964. Påleget ble senere endret til 1100 to-årige ørret fra 1992. Det ble også i Bjonevatn gjort fiskebiologiske undersøkelser i 2004 og 2005, samt undersøkelser i tilløpsbekkene Dalvasselva, Øyvasselva og Dalbekken.

Fra siste prøvafiske i 2011 siteres fra rapportens sammendrag: «Ørretbestanden i Vestre Bjonevatn ser ut til å være tynn og av middels størrelse. Som i Samsjøen var ørretfangstene i Vestre Bjonevatn dominert av tre- og fireårig ørret. Siken i Vestre Bjonevatn er, som siken i Samsjøen, av tilfredsstillende størrelse, men med relativt lav kondisjon. Også her kan forklaringen ligge i begrenset næringstilgang. I Vestre Bjonevatn ble det fanget betydelig mer ørret og sik enn ved forrige undersøkelse, mens abborfangstene har holdt seg på et stabilt nivå. Dagens utsetninger står antageligvis for et marginalt bidrag til ørretproduksjonen i magasinet.»

7.3.3 Forbygninger

Somma er preget av mange elveforbygninger, prupp- og skådammer som ble etablert i forbindelse med tømmerfløtingen. Nedre del av Somma meandrerer gjennom et flatt landskap med elve- og marine løsmasseavsetninger. Etter et leirras i 1964 ble det året etter utført en forbygning ved Somdalsgårdene. I 2008 ble det ved brua utført plastring etter at et mindre parti av elvebredden skled ut.

7.3.4 Veger og bruer

Siden reguleringen umuliggjorde fløtning fra Samsjøen, ble det i 1960 inngått en overenskomst med grunneierne i Somma elvekasse, som forpliktet reguleringsforeningen til å yte tilskudd på kr 360 000,- til bygging av veger i området, herunder veg langs Breitjern, veg rundt Samsjøen og veg langs Haugerudelva, i alt ca. 17 km.

Da vegene sto ferdig i 1962 ble området ved Samsjøen mer tilgjengelig for allmennheten, og muliggjorde også etter hvert etablering av flere private hytter.

Det er i dag veglaget Samsjøveien som bestyrer vegen til Samsjøen, og det er bom med betalingsautomat ved Lystig.

8. Erfaringer med skader og ulemper ved reguleringen

8.1 Innledning

Konsesjonsmyndighetene og skjønnsretten forutså i stor grad de skadene og ulempene som har reguleringene har medført, og håndterte disse gjennom vilkår og skjønn.

8.2 Fisk

Skader og ulemper for fisk og fiske som reguleringene ville forårsake, ble utredet på konsesjonstidspunktet, blant annet av hensyn til fastsettelse av erstatninger. Det settes ikke lenger ut fisk i Samsjøen, men i Bjonevatn settes årlig ut 1100 to-årige ørret av Begna-stamme. Alle pålegg om etterundersøkelser er fulgt opp.

8.3 Erosjon

Erosjon og påkjenning på elvebredder var sannsynligvis vesentlig større den gang fløtningen pågikk, enn det som har vært tilfelle i ettertid. FBR er som nevnt kjent med ett tilfelle av erosjon av betydning i Somma, det er tilbake i 1964.

8.4 Is

Råker ved tappekanalene i Samsjøen og Bjonevatn merkes rutinemessig. Det unngås å tappe mye vann fra Samsjøen under strenge kuldeperioder, på grunn av faren for sarrdannelse og kjøving i Somma.

8.5 Landskap

Samsjøen har høy reguleringsgrad og relativt stor reguleringshøyde. Følgelig er de mest framtrædende estetiske landskapsmessige ulempene, lange strender når magasinet er nedtappet. Ved henholdsvis HRV og LRV er utgjør Samsjøens vannareal 3,3 km² og 2,5 km².

Dette forholdet var påregnelig og godt kjent på konsesjonstidspunktet, noe som bl.a. framgår av daværende Ådal herredsstyres enstemmige uttalelse i saken 18. desember 1956: "De to (Samsjøen og Bjonevatn) steder som blir berørt har vært utfartssteder for Ådals befolkning i lange tider. En del av de som har hatt særlig interesse har også anskaffet seg hytter der. En må regne med at reguleringen vil kunne forandre den naturskjønnhet som har vært tilstede."

Også i NVEs innstilling til departementet av 22. mai 1958 framgår det klart at: «Utseende, i alle fall rundt Samsjøen, må i enkelte år påregnes å bli skjemmet ved nakne strender.»

Skjønnsretten tok også hensyn til forringelse av muligheten for salg eller bortleie av hyttetomter under takseringene av reguleringssskadene, hvilket framgår av underskjønnet 28. april 1959. For Bjonevatn som har betydelig mindre reguleringsgrad og reguleringshøyde enn Samsjøen, er de negative virkningene for landskap ikke på langt nær til stede i samme grad.

8.6 Biologisk mangfold – annet miljø

Regulanten har ikke erfart skader eller ulemper knyttet til biologisk mangfold eller miljø, ut over slike som følger for fisk og andre vannlevende organismer.

8.7 Friluftsliv

Områdene ved Samsjøen er populære for ulike fritidsaktiviteter sommerstid. Sykling, bading padling, fiske og camping. Ved nordenden av Samsjøen er en stor langgrunn sandstrand som brukes til badeplass, med lett adkomst fra vegen rundt Samsjøen.

Fiskeretten i Samsjøen er privat. Men allmennheten kan utøve stangfiske ved kjøp av fiskekort. Fiskekort kan kjøpes hos bomvokter for Samsjøveien.

(...)

10. Konsesjonærens vurdering av vilkår og en vurdering av innkomne krav

10.1 Vurdering av vilkår

FBR anser generelt at dagens vilkår, manøvreringsreglement, skjønnsforutsetninger og praksis fungerer tilfredsstillende. De ulemper og skadevirkninger som reguleringen har medført for allmenne og private interesser, var grundig belyst og utredet i forbindelse med konsesjonsbehandlingen og erstatningsskjønnene. Reguleringene har etter FBRs oppfatning ikke ført til nye uforutsette miljømessige skadevirkninger for allmenne interesser, som i vesentlig grad ikke er ivaretatt gjennom vilkårene.

10.2 Vurdering av inntømme krav

Utgangspunktet for kravet om revisjon, var en henvendelse til Ringerike kommune den 26. januar 2008 fra to hytteeiere, som på vegne av Langtangen vel og Søndre Samsjøen hyttegrennd, fremmet en anmodning til kommunen om å arbeide for revisjon av konsesjonsvilkårene for Samsjøen.

Kravene, eller ønskene som hytteeierne framsatte i sin henvendelse til kommunen var at standardvilkår for naturforvaltning skulle gjøres ved en revisjon, og videre:

1. At Samsjøen er sikret en minimumsvannstand i sommersesongen, for eksempel at vannstanden pr. 23. juni er maksimalt 1 meter under høyeste regulerte vannstand.
2. At konsesjonæren plikter å sørge for at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon ved å iverksette ulike tiltak som er angitt i punkt 8a i standardvilkårene.
3. At det innføres en varsling i forkant av tapping av vannet. Dette kan enkelt gjøres ved et oppslag ved bommen ved innkjøring til Samsjøveien. I tillegg varsles en representant for hytteeierforeningene, som sørger for videre varsling av hytteeiere. Dette bl.a. for å sikre at det kan tas forhåndsregler slik at for eksempel båter ikke blir skadet slik tilfellet var høsten 2007.

Henvendelsen ble behandlet politisk i Ringerike kommune, og formannskapet fattet i sak 43/09 følgende vedtak:

- Ringerike kommune stiller seg bak et krav om revisjon av konsesjonsvilkårene på Samsjøen.
- NVE's nye standardvilkår for konsesjon bør legges til grunn ved en revisjon, og disse tilpasses forholdene rundt Samsjøen.
- Når NVE gjennomfører revisjonen bør det innebære en minimumsvannstand pr.1/7, samt innføres rutiner for varsling av ekstraordinær og/eller hard regulering.

Vedrørende kulepunkt 2, legger FBR til grunn at standard vilkår for naturforvaltning vil bli innført av hensyn til allmenne interesser.

Vedrørende kulepunkt 3, mener FBR at minimumsvannstand umuliggjør bruk av hele reguleringshøyden, og at varsling omfatter privatrettslige forhold. Begge kravene faller utenfor revisjonsadgangen.

10.2.1 Magasinrestriksjoner og fyllingstidspunkt

Ringerike kommune ber om at revisjonen, når den er gjennomført, innebærer en minimumsvannstand i Samsjøen pr. 1. juli, men tallfester ikke kravet nærmere. Hytteforeningene på sin side foreslår en vannstand HRV=1 m til 23. juni.

Siden midt på 1970-tallet har FBR mottatt henvendelser eller klager fra noen hytteeiere rundt Samsjøen, om lav vannstand sommerstid. Kravene eller ønskene som har framkommet, har gått ut på at man vil ha sikker fylling av magasinet om sommeren.

I brev av 2. februar 1994 søkte hytteforeningene Nærings- og energidepartementet om at manøvreringsreglementet for Samsjøen skulle bli endret. Reguleringshøyden skulle reduseres fra 6 m til 3 m, tappingen stanses 1. april, og i perioden 1. april til 1. oktober skulle det kun slippes minstevann. Hytteforeningene begrunnet søknaden med hensynet til endret syn på miljøvern og landskap, forringet fiske og vanskeliggjort båtbruk. Det ble også anført at Samsjøen som hytteområde var forringet på grunn av skjemmende strandsoner, slik at sjansene for salg av hytter var blitt redusert.

Utdrag fra svaret fra departementet, som forelå 19. desember 1994 (Vedlegg 4.3):

«Ved vurderingen av den foreliggende sak har departementet sett hen til at hyttebyggingen i stor grad har kommet til etter at vannet ble regulert. Det er etter departementets oppfatning ikke kommet til endringer eller nye momenter som tilsier at allmenne interesser er sterkere skadet enn det som må forventes av en regulering på 6 meter. Det vektlegges at regulanten må kunne nytte reguleringshøyden han etter en omfattende konsesjonsbehandling har fått tillatelse til.»

Etter FBRs oppfatning er ikke situasjonen annerledes i dag enn i 1994. Ulemper som reguleringen har medført for hytteeiendommer, gjelder privatrettslige forhold som det ble erstattet for i overenskomst og skjønn. FBR vil også bemerke at det etter 1994 har blitt etablert ytterligere hyttefelt ved Samsjøen.

Det datofestete oppfyllingskravet synes ikke å ha annen begrunnelse enn rent estetisk. Reguleringsgrensene (HRV/LRV) er en del av konsesjonen, de kan ikke endres ved en revisjon. Det kan heller ikke innføres nye tappe- og fyllingsrestriksjoner som indirekte innskrenker muligheten til å nytte reguleringsgrensene som er gitt i konsesjonen.

Et vilkår om oppfylling eller minimumsvannstand pr. 1. juli vil i praksis i betydelig grad begrense konsesjonærens utnyttelsesmuligheter av reguleringshøydene, noe som igjen vil påføre bakenforliggende kraftverkseiere økonomiske tap. FBR vil også peke på at konsesjonen ikke kun er en rettighet, men også en forpliktelse til å nytte naturressursen mest mulig optimalt for formålet.

For å belyse konsekvensene av et slikt oppfyllingskrav er det tatt utgangspunkt i at Samsjøen skal fylles opp til HRV=1 m innen 1. juli. I dag skjer dette i om lag halvparten (50 % sannsynlighet) av alle år. Hvis det innføres som vilkår derimot, må regulanten manøvrere slik at han med meget stor sannsynlighet, 90-100 %, skal greie å oppfylle vilkåret.

Regulanten må i gjennom vinteren sikte seg inn mot høy magasinifylling ved tappeslutt, ta høyde for liten snømengde og lavt tilsig fram mot fastsatt oppfyllingsdato. Snømagasinet er det mulig å estimere, men nedbørsprognoser strekker seg ikke mer enn en uke framover i tid. I praksis må vurderingene bygge på statistikk, og regulanten må alltid avslutte tappingen tidlig nok, slik at det ligger igjen tilstrekkelig med vann på våren for å sikre oppfyllingskravet. Selv da vil man år om annet «bomme» på kravet, og bryte konsesjonsvilkåret. Kommer det to «tørre» år på rad må regulanten sannsynligvis la være å nytte magasinet i det hele tatt, og kanskje likevel bryte kravet.

Med utgangspunkt i tilsig (Vedlegg 2.4) for årene 1967-2014, er det beregnet på hvilket nivå i magasinet tappingen må avsluttes på pr. 1. april, for at vannstanden skal nå HRV=1m pr. juli.

<i>Vannstand per 1. april</i>		<i>Magasinfylling per 1. april</i>	<i>Sannsynlighet for å nå HRV-1 m innen 1. juli</i>
<i>LRV</i>	<i>HRV – 6 m</i>	0	50 %
<i>LRV + 0,5 m</i>	<i>HRV – 5,5 m</i>	7 %	54 %
<i>LRV + 1 m</i>	<i>HRV – 5 m</i>	16 %	65 %
<i>LRV + 2 m</i>	<i>HRV – 4 m</i>	31 %	81 %
<i>LRV + 3 m</i>	<i>HRV – 3 m</i>	47 %	94 %
<i>LRV + 4 m</i>	<i>HRV – 2 m</i>	64 %	100 %

Med ca. 90 % sannsynlighet for å klare oppfyllingskravet, må ca. halve magasinet ligge (LRV + 3 m) igjen pr. 1.april. Dvs. at regulerings høyden i praksis reduseres fra 6 m til 3 m. For øvrig overensstemmende med kravet som departementet avviste i 1994. Skal kravet kunne oppfylles i alle år (100 %) som jo et konsesjonsvilkår skal, må ikke magasinet tappes lavere enn HRV ÷ 2m pr. 1. april.

Konsekvensen av kravet blir at nyttbart magasinivolum reduseres med 50-60 %. Det blir økt flomtap, tvungen tapping, og en reduksjon i innvunnet kraftproduksjon i størrelsen 40-50 %. For å oppfylle et slikt krav kan i praksis ikke magasinet nyttes innenfor konsesjonen. FBR mener at kravet om minimumsvannstand pr 1. juli derfor faller utenfor revisjonsadgangen.

10.2.2 Varsling av tapping

Ringerike kommune ber om at revisjonen når den er gjennomført, bør det innføres rutiner for varsling av «ekstraordinær og/eller hard regulering».

Bakgrunnen for kravet er et tilfelle der noen båter ble skadet på sensommer/høsten 2007. I den aktuelle perioden i 2007 ble Samsjøen tappet ned ca. 3 m i løpet av september måned, dvs. ca. 10 cm pr. døgn. FBR mener det er innenfor påregnelig nedtappingshastighet.

Ulemper for båtbruk som følger av reguleringen er oppgjort i overenskomst og skjønn, og disse omfattet som nevnt også parseller som i dag er hyttetomter. FBR mener at kravet gjelder et privatrettslig forhold, som ikke er begrunnet ut fra hensynet til allmenne interesser, og at det derfor faller utenfor revisjonsadgangen. Det er tilrettelagt for allmennheten å orientere seg om tapping og vannstand, via SMS tjeneste.

10.2.3 Andre krav

Det er ikke stilt andre krav.

10.2.4 Standardvilkår for naturforvaltning

10.2.4.1 Generelt

FBR legger til grunn at standardvilkår for naturforvaltning vil bli innført.

10.2.4.2 Fiskeribiologiske undersøkelser og tiltak

Eventuelle tilpassa tiltak for fisk, må bygge på fortsatte undersøkelser. Fiskeundersøkelser er allerede ivaretatt ved prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland», som fra 2015 omfatter alle regulerte vassdrag i Begnas nedbørfelt.

10.2.4.3 Vilt og allmenn ferdsel

FBR kan ikke se noen konfliktområder i gjeldende konsesjonsvilkår med hensyn til vilt. Reguleringsområdet er åpent for allmenn ferdsel. Anlegg og tiltak ved dammen er sikret i henhold til "Faremomenter og sikringstiltak ved anlegg i vassdrag".

11. Konsesjonærens forslag til endring i vilkårene, aktuelle avbøtende tiltak og muligheter for O/U-prosjekter

11.1 Forslag til endring i vilkårene

Høydegrunnlag etter Statens kartverks grunnlag NN1954 innføres i reglementet. Flotningen opphørte for over 50 år siden, og gjeldende vilkår på dette området har ikke aktualitet i dag.

11.2 Aktuelle avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak, herunder undersøkelser, er trolig mest aktuelt med hensyn på fisk. FBR anser at dette vil bli ivaretatt gjennom standardvilkår.

11.3 Muligheter for O/U-prosjekter

FBR kan ikke se at det er O/U prosjekter i tilknytning til de aktuelle reguleringer som kan redusere evt. produksjonstap som måtte følge av de framsatte krav om magasinrestriksjoner.»

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven. NVE vedtok 03.06.2014 å åpne revisjonssak. Revisjonsdokument utarbeidet av FBR ble sendt på høring 08.02.2016. NVE befarte området 22.06.2017.

Høring og distriktsbehandling

NVE sendte revisjonsdokumentet på høring til Ringerike kommune, Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, andre berørte statlige forvaltningsorganer og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Som ledd i høringsprosessen ble det også kunngjort i avisa Ringerike Blad og lagt ut til offentlig gjennomsyn i Ringerike kommune. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i høringsuttalelsene:

Ringerike kommune (dok. 22) går inn for at standardvilkår for naturforvaltning legges til grunn i forbindelse med revisjonen av tappevilkårene på Samsjøen og Vestre Bjonevann. Kommunen mener at undersøkelser av gytebekker og fiskebestander bør utføres jevnlig, for at NVE skal kunne gi regulanten pålegg om best mulig tilpassede tiltak. Kommunen mener at regulanten bør etterstrebe en mest mulig skånsom tapping, som ikke overstiger et visst antall cm per døgn (ikke spesifisert i uttalelsen). Kommunen ber om at dette belyses og vurderes i saken.

Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune og Miljødirektoratet har ikke gitt høringsinnspill.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Buskerud (dok. 21) er opptatt av de negative konsekvensene som en regulering generelt kan ha for rekreasjon og friluftsliv, og mener det er viktig med mottiltak som gjør at området fortsatt er attraktivt som friluftslivsområde. Et slikt tiltak kan være å begrense nedtappingen om våren, for å ha et høyere vannspeil om sommeren. FNF peker også på at stedegen fisk

blir sterkt berørt av reguleringer, og lister opp en rekke konkrete tiltak for å bevare forholdene for lokale fiskestammer, særlig ørret:

- Tilførsel av gytegrus og opprettholdelse av gyteplasser
- Utlegging av skjulmateriale
- Fisketrapper
- Bevaring av kantvegetasjon
- Senking av kulverter, alt. heve vannspeil i etterkant av kulverter
- Overføringsfiske av genetisk egnet fisk
- Uttynningsfiske av konkurrerende fiskeslag

Dammen Samsjøen Vel (dok. 17) skriver at Samsjøen har de senere år blitt mer og mer tappet ned om vinteren, slik de opplever det. Vel'et skriver at det er mindre snø enn før, og at redusert snøsmelting gir unormalt lav vannstand gjennom sommeren, slik at det går utover fisket, båtbruk, vannets utseende og bademulighetene. Vel'et henstiller NVE om å sette grenser for nedtapping av vannspeilet på en slik måte at det er til beste for alle parter. Vel'et peker også på at nedtappingen også kan være en risiko om vinteren, med tanke på ski og andre aktiviteter på vannet.

Langtangen Vel og Søndre Samsjøen hytteforening (dok. 19) skriver at reguleringen av Samsjøen er meget omfattende for et lite lavlandsvann, med en reguleringsgrad på 53 %. De mener at reguleringen gir betydelige ulemper i forhold til fisk og andre organismer, bading og båtliv, samt det utseendemessige med store områder med gjørmebunn som avdekkes. De skriver at ved full nedtapping er 24 % av sjøens overflate tørrlagt. På bakgrunn av dette mener Vel'et og hytteforeningen at kravene om vannstand på HRV -1 innen 1. juli, og varsling ved brå og ekstraordinær tapping, bør imøtekommes. De peker på at ønsket om vannstand også innebærer et ønske om at vannstanden ikke økes over HRV -1 før 1. sep. De mener også at det bør innføres krav om snødybdemålinger og modellering av tilsig, for å bedre kunnskapen om oppfyllingsmulighetene om våren.

Til slutt bemerker de at fiskeundersøkelsene som er utført ikke har fanget opp at Samsjøen har en bestand av storørret, samt at vannet har en krepsbestand.

Jorunn M. Gundhus (dok. 20) har hatt hytte ved Samsjøen siden begynnelsen av 80-tallet, og skriver at hun har ferdes rundt Samsjøen både før og etter reguleringen. Gundhus skriver at den kraftige nedtappingen av vannet enkelte år har vært skjemmende. Hun skriver at, basert på observasjoner, har ikke Samsjøen vært full per 1. mai de fleste årene i en 30-års periode, og at skjemmet utseende og nakne strender har forekommet i en lang rekke år. Gundhus skriver at det er forutsatt i konsesjonen at vintertappingen avsluttes så tidlige at snøsmelting gir delvis fylling av Samsjøen, og at konsesjonæren plikter å treffe nødvendige tiltak for å avhjelpe ulemper for bygdefolket. Gundhus ber om at tappemønster og tappehastighet revurderes med tanke på dagens samfunn og hensyn.

Hilde Mathea Hurum Pedersen (dok. 16) skriver at i oppveksten var det vanlig å fange røye og kreps i Vestre Bjonevann, men at etter reguleringen har disse artene blitt borte fra nordenden av vannet og fanges kun sporadisk i sydenden. Hun skriver at i det uregulerte Østre Bjonevann finnes store bestander av røye og kreps fortsatt. Pedersen peker på at røye og kreps legger rogn nær land, og derfor er sårbare for regulering i perioden før klekking. Hun foreslår at vannet tappes ned etter klekkingen, alternativt at reguleringen reduseres med 0,5 meter.

Reidun Sagbakken (dok. 18) er fastboende ved Vestre Bjonevann, og skriver at både røye og kreps er borte etter at vannet ble regulert. Sagbakken håper at begge artene kan komme tilbake til vannet, og stiller spørsmål ved om vannet må reguleres så mye som det gjør. Sagbakken skriver at de er på vakt når det tappes ned, siden de også har drikkevannet sitt fra Vestre Bjonevann.

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

FBR har kommentert de innkomne høringsuttalelsene (dok. 24). Reguleringsforeningen er ikke negative til at det settes standard vilkår for naturforvaltning, som vil kunne gi forvaltningen mulighet til å pålegge kompensere eller avbøtende tiltak for fisk. FBR mener for øvrig at Samsjøen neppe har en egen storørret-stamme, selv om det fanges enkelte større individer.

Foreningen avviser i stor grad de øvrige kravene. FBR mener at kravene om fast vannstand fra 1. juli til 1. september faller utenfor revisjonsadgangen og må avvises. De mener at kravene vil komme i konflikt med både behovet for flomdemping og vilkår om minstevannføring i Somma, og er ikke forenlige med å bruke hele magasinet. FBR peker på at magasinet utgjør et forholdsvis beskjedent bidrag til den totale kraftproduksjonen i vassdraget, og ikke bør få strenge vilkår. FBR påpeker for øvrig at kommunen ikke krever datofestet fylling eller minimumsvannstand i høringen, noe som var del av de opprinnelige revisjonskravene fra kommunen.

FBR mener at kravet om varsling ved brå og ekstraordinær tapping er privatrettslig, og at det ikke er anledning til å pålegge regulanter å offentliggjøre tapperutiner. FBR mener det allerede er lagt til rette for å holde seg orientert om vannstand og vannføring, ved at man kan få oppgitt vannstand og avløp for siste time automatisk ved å sende en tekstmelding. FBR påpeker at dette er mer omfattende enn det NVE la til grunn for offentliggjøring av sanntidsdata, og mener at kravet om ytterligere varsling må avvises.

Når det gjelder Ringerike kommunes ønske om en grense for maksimal tappehastighet, har FBR gått gjennom vannstandsdata for reguleringsperioden. Den største tappehastigheten forekommer om vinteren mellom 1. januar og 30. april. Største årlige tappehastighet er 15 cm per døgn i snitt, med raskere tapping enn 30 cm per døgn i 6-7 % av tilfellene. Om sommeren er største vannstandssynk 4 cm per døgn i snitt, og i 90 % av tilfellene under 10 cm per døgn. På grunnlag av historiske data kan ikke FBR se at det er grunnlag for å innføre en grense for tappehastighet.

FBR er klar over at rogn som er gytt i reguleringssonen i Bjonevann vil gå tapt på grunn av nedtapping på senvinteren, men mener det er nødvendig å kunne tappe ned kraftverkene på dette tidspunktet. En seinere tapping vil gjøre vannet lite nyttbart i kraftverkene på grunn av forsinkelsen i Sperillen. FBR påpeker at det ikke er anledning til å innføre ny reguleringsgrense 0,5 m over gjeldende LRV, som er ønsket.

Generelt mener FBR at adkomsten til Samsjøen ble bedret av reguleringen, og at hytteetableringen i stor grad har kommet til etter reguleringen og etter at ulempene var godt kjent.

NVEs vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Revisjonsdokumentet

Revisjonsdokumentet beskriver forholdene i vassdraget. Kravene som har kommet inn er oppsummert og kommentert. Etter NVEs vurdering inneholder revisjonsdokumentet tilstrekkelig informasjon ut fra sakens størrelse og kompleksitet, og oppfyller kravene som fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av 25.5.2012.

NVE-rapport 49/2013

NVE-rapport 49/2013 («revisjonsrapporten») er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av hvilke vannkraftkonsesjoner som bør revideres først. I rapporten er fisk i Bjonevatn og Samsjøen vurdert å ha liten verdi, mens landskap og friluftsliv har middels verdi, og øvrig naturmangfold har stor verdi. Vannkraftutbyggingen er vurdert å ha middels påvirkning på både fisk, landskap/friluftsliv, og øvrig naturmangfold. Bjonevatn og Samsjøen er i denne rapporten plassert i kategori 2.1, som er «ikke prioritet». Det er ikke skissert noen aktuelle tiltak i rapporten.

Vannforvaltningsplan

I vannforvaltningsplanen for Vest-Viken for planperioden 2016-2021, som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 4.7.2016, er det ikke satt miljømål for noen berørte vannforekomster i Bjonevatn/Bjonelva eller Samsjøen/Somma som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon, dvs. slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner. I planen er det heller ikke nevnt tiltak i Bjonevatn eller Samsjøen som kan pålegges av vannkraftsektoren og som ikke medfører krafttap.

Berørte vannforekomster i Bjonevatn og Samsjøen med vannforekomstnummer og tilstand (DØP/MØP/GØP/GØT = dårlig/moderat/godt økologisk potensial/tilstand), hentet fra vann-nett.no:

- Vestre Bjonevatn – 012-563-L – MØP
- Bjonelva – 012-258-R - MØP
- Samsjøen – 012-562-L - MØP
- Somma – 012-255-R - MØP

Alle vannforekomstene unntatt Vestre Bjonevatn er klassifisert som sterkt modifiserte vannforekomster (SMVF), påvirket av vassdragsregulering og/eller sur nedbør, introduserte arter (ørekyt) og diffus forurensning fra jordbruk, avløpsvann og vegtransport (vann-nett.no).

Samlet vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Foruten dokumentene omtalt ovenfor, er kunnskapsgrunnlaget i saken basert på høringsuttalelser, befaring, og NVEs kunnskap og erfaring. NVE mener at kunnskapsgrunnlaget gir de opplysninger som er nødvendig for å behandle revisjonssaken, og oppfyller kravene i naturmangfoldloven § 8.

NVEs vurdering av innkomne krav

Følgende krav og uttalelser har kommet inn i revisjonssaken:

Vannstand i Samsjøen

- Sommervannstand HRV-1 per 1. juli (til 1. september)
- Ev begrensninger i nedtapping om våren for å oppnå dette

Nedtapping i Samsjøen

- Varsling av hard eller ekstraordinær tapping
- Skånsom tapping/reduert tappehastighet

Nedtapping i Vestre Bjonevann

- Nedtapping etter at røye og kreps er klekket

- Ev. redusere nedtappingshøyden med 0,5 m av hensyn til røye og kreps

Vilkår for fisk og naturforvaltning

- Moderne standardvilkår
- Jevnlig kontroll (?) av gytebekker og fiskebestander
- Diverse tiltak for å bevare fiskestammer (gytegrus, fisketrapper, kulverter, osv)

Vannstand i Samsjøen

Et av de viktigste kravene i denne saken er kravet om sommervannstand i Samsjøen. Partene har bedt om en minimumsvannstand på HRV – 1 m til 1. juli. Hytteforeningene har senere bedt om at denne holdes fram til 1. september.

Regulanten mener at vannstandskravet er i strid med deres rett og mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut. FBR viser til at dette nivået oppnås ca 50 % av tiden per i dag, og har beregnet hvordan magasinet må disponeres for å kunne oppfylle kravet hvert år. Etter deres beregninger må vannstanden ligge på LRV + 3 m ved 1. april, for at en vannstand på HRV – 1m skal nås med 90-100% sannsynlighet 1. juli. Dette tilsvarer at kun halve magasinet er i bruk per 1. april.

NVE har vurdert regulantens beregninger. Regulantens valg av tilsigsserier virker rimelig, og tilpassingen til observasjoner fra vassdraget ser ut til å stemme godt. NVE har også gjort en forenklet vurdering av fyllingsgraden for ulike startvannstander, og kommet til omtrent samme resultat.

Funksjonen til et reguleringsmagasin er i all hovedsak å kunne lagre vann til å produsere kraft om vinteren. Magasinet vil da være maksimalt nedtappet på senvinteren, og fylles opp i løpet av våren med snøsmeltingen. Det er derfor to faktorer som kan bestemme vannstanden i et magasin til sommeren – nedtappingen på senvinteren, og hvor mye den fylles opp om våren. En regulant har god kontroll på nedtappingen, mens oppfylling må beregnes ut fra snømengde og nedbørsprognoser.

Historiske vannstandsdata for Samsjøen

Regulanten har oppgitt vannstandsdata for Samsjøen for perioden 1963-2014, 51 år. Dataene er presentert som årskurver for 10-11 år av gangen, og gjør det mulig å se på eventuelle forskjeller i manøvreringen over tid.

Hvis man for hver tiårsperiode ser på hvor mange år det var lav sommervannstand, ser man at siden 1984 har det vært 4 år hvert tiår der vannstanden har vært under HRV-1 per 1. juli. Problemet med lavere sommervannstand enn ønsket har altså vært stabilt over lang tid. Den største forskjellen på manøvreringen i de ulike periodene ser ut til å være tidspunktet som vannet tappes ned på. Fram til om lag 2007 ble Samsjøen ikke tappet ned før tidlig vår, med noen få unntak. I den siste perioden 2004-2014 ble vannet imidlertid delvis tappet ned 1-3 m på høsten og tidlig vinter 7 av de 11 årene. Dette kan være en medvirkende årsak til at lav vannstand oppleves som et økende problem – ikke at antall somre med lav vannstand har økt, men at vannet er mer nedtappet også utenfor høysesongen, og før snøen kommer.

Nedtapping og minimumsvannstand

Vannstandsdata for de siste ti årene viser at det er lite samsvar mellom minimumsvannstanden senvinters og vannstanden 1. juli. Hovedinntrykket er at det er oppfyllingen i smeltesesongen som har størst påvirkning på vannstanden 1. juli i Samsjøen, ikke nivået på minimumsvannstanden i forkant.

Det er et visst samsvar mellom at minimumsvannstanden inntreffer sent i sesongen, og lav vannstand 1. juli. Samtidig er det slik at for 3 av de 4 årene der ønsket sommernivå ikke ble nådd 1. juli, ble ikke nivået nådd før lenge etterpå (fra slutten av august og langt ute i oktober). Dette tyder også på at å avslutte nedtappingen tidligere ikke nødvendigvis ville gitt ønsket sommernivå per 1. juli.

Etter NVEs mening viser dette at faktoren som regulanten har mest kontroll på, tidspunkt og nivå for maks nedtapping senvinters, er en dårlig indikator for sommervannstand. Om regulanten skal kunne innfri kravet 1. juli må regulanten ta høyde for en variabel oppfyllingssesong, og ha god margin.

Oppfylling

Det er begrenset hvor godt oppfyllingen kan beregnes i forkant av smeltesesongen. Nedbørsprognoser gjelder kun for et kort tidsrom. Med klimaendringer øker også sannsynligheten for et mer skiftende og uforutsigbart vær.

NVE har vurdert effekten av en «myk» restriksjon; å fastsette en dato på våren for tappestans, hvor tilsig deretter utelukkende skal brukes til oppfylling av magasinet. Det er flere ulemper med en slik restriksjon. Ett av dem er at det gir et insentiv til å tappe ned magasinet hardere i forkant av denne datoen, siden vann som ligger igjen etter denne datoen ikke vil kunne brukes til kraftproduksjon denne vinteren. Samsjøen tappes per idag ikke helt ned til LRV på senvinteren, og det er derfor rom for at en kraftigere nedtapping kan gjøres.

En annen ulempe er at ved sen snøsmelting, som inntreffer senere enn den fastsatte «tappestansdatoen», vil det være spesielt ugunstig for regulant å ikke kunne bruke gjenværende vann i magasinet fram til snøsmeltingen begynner, i en situasjon da det generelt er lite vann i magasinene og lagret vann har spesielt høy verdi. Et tredje moment er klimaendringer, som forventes å gi mer ustabil og mindre forutsigbart vær. Veksling mellom tørre og våte vintre, og spesielt forskyvning av typiske tørre sesonger, flomperioder og smeltesesonger gjør det vanskeligere å fastslå en konkret dato som egner seg som en «tappestansdato». Samlet sett vurderer vi det dit hen at å fastsette en konkret dato for tappestans ikke vil være hensiktsmessig i denne konkrete saken.

I sin uttale skriver Langtangen Vel og Søndre Samsjøen hytteforening at det bør settes krav om snødybdemålinger og modellering av tilsig i de nye konsesjonsvilkårene. Snømålinger kan gi en indikasjon på tilgjengelig snømagasin, og FBR gjør per i dag manuelle snømålinger i området noen ganger i løpet av vinteren. For å kunne beregne snømagasinet med noe særlig grad av sikkerhet kreves derimot et godt måleprogram over tid. Målepunktene må velges representative steder, og resultatene må kalibreres opp mot modellene som brukes i det aktuelle vassdraget. Et godt snømåleprogram er både tidkrevende og kostbart, og pålegges normalt kun der det er spesielt stort behov.

Konklusjon

Slik NVE ser det er regulantens vurdering av kravet riktig. Innføring av et vannstandskrav som et vilkår i konsesjonen ville utløse et behov for å ha god margin, og medføre at regulanten ikke ville kunne utnytte magasinet og konsesjonen fullt ut. NVE har også vurdert å fastsette en konkret «tappestansdato» på våren, og prioritere oppfylling av magasinet etter denne datoen, men har kommet til at det ikke vil være hensiktsmessig. Det å pålegge et snømåleprogram som er detaljert nok til å kunne gi et troverdig anslag er etter NVEs mening for tid- og kostnadskrevende til å kunne forsvares for en såpass liten del av reguleringsystemet.

Ønsket om en sommervannstand på HRV -1m per 1. juli er et rimelig ønske, for at Samsjøen skal være et attraktivt område for rekreasjon, friluftsliv og fiske. Imidlertid var Samsjøen kjent for «vakker beliggenhet» også da konsesjonen ble gitt, og potensialet for nakne strender var godt kjent.

Vannstandsdata fra regulanten viser at antall somre med lav vannstand ikke har økt nevneverdig på mange år, selv om det har økt noe siden konsesjonen ble gitt.

Selv om NVE ikke går inn for å sette sommervannstand som et absolutt krav, oppfordrer vi regulanten til å være oppmerksom på problemstillingen, og hvis mulig, manøvrere slik at den ønskede vannstanden nås oftere enn 50 % av tiden til 1. juli. De årene der dette ser ut til å ikke være mulig, anbefaler vi at regulanten tar kontakt med hytteeierforeningene tidlig, og varsler om at lav vannstand kan forventes.

Vannstandsvariasjoner i Samsjøen

Et av de opprinnelige kravene fra Ringerike kommune i saken var innføring av rutiner for varsling ved ekstraordinær eller hard nedtapping av Samsjøen. I høringsrunden spesifiserte kommunen at de ønsket en mest mulig skånsom tapping, med en fastsatt grense for maks nedtapping i løpet av et døgn. Flere av de andre partene har støttet dette kravet.

Regulanten mener at kravet bunner i en enkelthendelse fra 2007, da noen båter ble skadet under en nedtapping i løpet av september måned. FBR skriver at nedtappingen tilsvarte ca 3 m i september eller 10 cm per døgn, som de mener er innenfor påregnelig tappehastighet. FBR mener for øvrig at kravet er privatrettslig, og at det er anledning til å holde seg orientert om tapping via en sms-tjeneste.

NVE forholder seg til at kravet er fremmet av kommunen på vegne av sine innbyggere, som en allmenn interesse. Brå nedtapping kan være en stor ulempe spesielt for båteiere, særlig om det skjer i en tid på året da de ikke er til stede. Dersom nedtappingen på 3 m i løpet av september 2007 var ujevn i løpet av måneden den varte, kan tappehastigheten til tider ha vært betydelig mer enn gjennomsnittet på 10 cm i døgnet.

På den annen side er konsesjonsvilkår å regne som strenge føringer, og brudd på vilkårene kan medføre straffesanksjoner. For at varsling om tapping skal nedfelles som et vilkår i konsesjonen, mener NVE at brå og ekstraordinær tapping må være et vesentlig problem, som er gjentakende og som vanskelig lar seg løse på annet vis. Vannstandskurvene for de siste 20 årene fra Samsjøen viser at 2007 skilte seg markant ut når det gjelder nedtapping om høsten. De fleste årene tappes det ikke ned før desember, eller tidligst midten av november. Enkelte år har det vært tappet ned tidligere, men da enten mindre nedtapping totalt (ca 1,20 i okt/nov 2008) eller gradvis, fordelt over flere måneder. Dette er i tråd med regulantens påstand om at kravet skyldes en enkelthendelse.

Normalsituasjonen i Samsjøen er at vannet vil tappes ned tidlig på vinteren. Slik NVE ser det må båteiere være forberedt på at denne nedtappingen kan begynne i november, og en sjelden gang tidligere. NVE mener at det mest hensiktsmessig er om FBR går i dialog med hytteforeningene, både for å informere om hva som er normal og forventet tappepraksis og hva som eventuelt er uvanlig, og for å få en forståelse av hvilken tappehastighet på hvilken tid på året som kan skape problemer. NVE oppfordrer partene til å komme til en frivillig avtale om enkel varsling til et par kontaktpersoner i hytteforeningene ved tapping som skiller seg vesentlig fra normal praksis og som forventes å skape problemer.

Nedtapping i Vestre Bjonevann

Flere av høringspartene har påpekt at røye- og krepsebestandene i Vestre Bjonevann har gått kraftig ned etter regulering. Røyerogna er utsatt dersom den legges i reguleringssonen, og partene har foreslått at nedtappingen på sen vinteren begrenses eller utsettes til etter at rogna har klekket.

Regulanten skriver at de er klar over problemet, men at det er nødvendig å kunne tappe ned magasinene på sen vinteren for å kunne utnytte reguleringen. De viser til at en grense på nedtappingen vil i praksis utgjøre en ny LRV, som det ikke er anledningen til å innføre i en revisjonssak.

NVE er enig i at å sette en grense på nedtappingen på senvinteren vil være i strid med de konsesjonsgitte reguleringsgrensene, og ligger derfor utenfor de endringene som kan gjøres i en vilkårsrevisjon.

Arter som legger rogn i reguleringssonen om høsten og klekker på senvinteren vil være svært utsatt i nedtappingsfasen. Men å utsette nedtappingen til etter klekkingen vil med stor sannsynlighet være i direkte konflikt med hensikten med reguleringen. Konsesjonærens behov for magasinert vann er klart størst på senvinteren, og det er dette behovet som lå til grunn da konsesjon for regulering ble gitt. Som nevnt tidligere kan det ikke gjøres innstramminger ved en revisjon som i særlig grad begrenser konsesjonærens rett til å utnytte selv konsesjonen.

Imidlertid vil det ved en revisjon bli innført moderne standardvilkår, som gir hjemmel til Miljødirektoratet og Fylkesmann til å vurdere og innføre ulike tiltak til opphjør av fisk. Disse vilkårene vil gi hjemmel dersom det viser seg at det er andre tiltak som kan bedre situasjonen for røye og kreps.

Vilkår for fisk og naturforvaltning

Dagens konsesjonsvilkår som omhandler natur, planter, dyr og fisk lyder:

«15. Til fremme av fisket i Samsjøen, Bjonevatn og elvene fra disse plikter konsesjonæren årlig å sette ut settefisk og/eller yngel etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

For å hindre utvandring av fisk under tappeperioden plikter konsesjonæren, dersom vedkommende departement finner det nødvendig og etter departementets nærmere bestemmelse å bekoste oppsetting og å vedlikeholde fiskesperring foran tappelukene.»

og

«26. Det påhviler konsesjonshaveren i den utstrekning hvori dette kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelse av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser samt i det hele naturforekomster og områder, når dette anses ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidenes fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken. (...)»

Et av de opprinnelige kravene fra Ringerike kommune gjaldt innføring av moderne standardvilkår, som bl.a. omfatter mer detaljerte naturforvaltningsvilkår. I høringsrunden ba både kommunen og FNF mer spesifikt om tiltak rettet mot fisk, bl.a. jevnlig undersøkelser av gytebekker og fiskebestander, tilførsel av gytegrus, utlegging av skjul osv.

I sine kommentarer legger FBR til grunn at standardvilkår for naturforvaltning vil bli innført. Når det gjelder tiltak for fisk skriver FBR at det må bygge på fortsatte undersøkelser. FBR mener at fiskeundersøkelser allerede er ivaretatt ved prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland».

NVE vil foreslå at det innføres moderne standardvilkår for denne konsesjonen. Disse vilkårene gir bred hjemmel til Miljødirektoratet og Fylkesmannen til å bl.a. pålegge naturvitenskapelige undersøkelser og å gjennomføre tiltak for å ivareta friluftsliv, fisk, plante- og dyreliv. NVE mener at det ikke er behov for å pålegge konkrete undersøkelser eller tiltak utover dette.

NVEs konklusjon

NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn, da dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke

reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning.

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

Merknader til nye konsesjonsvilkår

Gjeldende konsesjonsvilkår ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958, med justerte høydeangivelser 29.5.1977. NVE foreslår at gjeldende konsesjonsvilkår generelt sett oppdateres i tråd med dagens standardvilkår. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også at enkelte nye vilkår innføres, og at vilkår som ikke lenger anses som aktuelle blir fjernet.

Navngiving

Den opprinnelige konsesjonen, med vilkår og manøvreringsreglement, gjaldt tillatelse til å regulere «Bjonevatn og Samsjøen». I dag omtales de regulerte vannene som Vestre Bjonevatn/Bjonevann og Samsjøen. Det finnes også et Østre Bjonevatn som ikke er forbundet med Vestre, og som drenerer i motsatt retning. NVE har derfor gjennomgående omtalt de regulerte vannene som Vestre Bjonevatn og Samsjøen i forslaget til nye vilkår og nytt manøvreringsreglement.

Poster som fjernes

Vilkårsposter fra de gamle vilkårene som er fjernet i sin helhet er bl.a. postene 2 og 28 om hjemfall, da konsesjonen er gitt på ubegrenset tid. Videre er postene 6-11 og 14 om norske arbeidere, lønnsytelser, bruk av norske varer osv. fjernet. Postene anses uaktuelle og er ikke del av moderne standardvilkår. I tillegg foreslår vi å fjerne post 23 om fløtningsbestemmelser, da dette ikke anses som aktuelt.

Opprinnelig post 13 angår plikt til tiltak for å avhjelpe skader og ulemper som reguleringen har medført for bygdefolkets interesser. I bestemmelsen henvises det til vassdragskjønn. NVE mener bestemmelsen er unødvendig, og det vises til vregl. § 30 om ekspropriasjon som omfatter regler om skjønn.

I tillegg foreslår NVE å fjerne post 22 om andre fall- og brukseieres rett til å anvende det regulerte driftsvannet. Tilsvarende bestemmelse følger av vassdragsreguleringsloven § 9 nr. 7, og det anses unødvendig å ta med posten i moderne standardvilkår.

Videre har NVE fjernet post 20 og post 29, som antas å ikke være relevante lenger:

Post 20: "Eieren skal uten vederlag for de utførte anlegg finne seg i enhver ytterligere regulering i vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte reguleringseffekt"

Post 29: «For så vidt det måtte påhvile de eldre reguleringsanlegg, eldre panteheftelser, servitutter av vesentlig betydning, leierettigheter og lignende heftelser, plikter konsesjonæren innen to år å fjerne disse eller sørge for at de viker prioritet for de i konsesjonen pålagte forpliktelser, derunder mulkter, som måtte pålegges i henhold til denne.

Heftelser av mindre betydning kan av vedkommende departement tillates å forbli stående.

Hvis forholdet ikke er brakt i orden innen den fastsatte frist, kan departementet pålegge konsesjonæren en mulkt stor inntil kr. 100 pr. dag som løper inntil saken er ordnet.»

For de øvrige postene er innholdet videreført i de nye konsesjonsvilkårene.

Post 1 Konesjonstid og revisjon (tidligere post 1)

Bestemmelse om vilkårsrevisjon står ikke i någjeldende vilkår. NVE foreslår at dette settes inn, med revisjonsperiode på 30 år i tråd med vassdragsreguleringsloven § 8. Vi foreslår å fjerne bestemmelsen om begrenset konesjonstid angående eierskap til de utbygde fallene for andre enn staten eller norske kommuner, da det per i dag ikke er noen slike eiere. Videre vil dette reguleres i ervervskonesjonen som slike eventuelle eiere må søke om. Bestemmelsen anses dermed å være overflødig.

Post 2 Konesjonsavgifter (tidligere post 3)

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Konesjonsavgiftene vedtatt ved kgl. res. av 04.07.1958 er kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 3,00 pr. nat.hk.til kommunen. Satsene er for tiden henholdsvis kr 6,55 til stat (sist justert 01.01.2018) og kr 35,76 til kommunen (sist justert 01.01.2014). Oppjustering av årlige konesjonsavgifter skjer etter gjeldende regler til enhver tid.

Vi foreslår å endre bestemmelsene om tvangsinn drivelse og forsinkelsesrente i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslår vi å ta med en bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, også i tråd med moderne vilkår.

Post 3 Konesjonskraft (tidligere post 21)

NVE foreslår å oppdatere teksten i tidligere post 21 i tråd med moderne standardvilkår, med unntak av omtalen av konesjonskraftpris. Vi foreslår å beholde eksisterende bestemmelse om at kraften leveres etter en maksimalpris beregnet til å dekke produksjonsomkostningene, dvs. ikke «OED-pris».

Ifølge de gjeldende vilkårene kan pålegget om konesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. NVE anbefaler at dette erstattes med bestemmelse om 20 år, i tråd med moderne standardvilkår. Det samme følger av vregl. § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

NVE vil i tillegg foreslå å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Endelig foreslår vi å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift m.v. (tidligere post 4)

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister m.v. (tidligere post 5)

NVE foreslår at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år, jf. vassdragsreguleringsloven § 15.

Post 6 Konesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v. (tidligere post 26 første og andre ledd)

Postens hovedinnhold er beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konesjonærens plikt knyttet til ulemper og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen. Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet foreslås fjernet da bestemmelsen ikke lenger er aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v. (tidligere post 17 og post 26 femte og sjette ledd)

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende

departement», i tråd med moderne standardvilkår. Vi foreslår videre å ta inn bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og om at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten.

Post 8 Naturforvaltning (tidligere post 15 og 26 første og annet ledd)

NVE foreslår å innføre moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, eller friluftsliv, til å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet foreslås fjernet da den ikke lenger er aktuell.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner (tidligere post 26 tredje og fjerde ledd)

NVE anbefaler å oppdatere bestemmelsene om undersøkelse av «fortidsminner» til moderne vilkår om automatisk fredete kulturminner. NVE vil ikke anbefale at det pålegges betaling av sektoravgift til kulturminner. Vi viser til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøvern-departementet 08.06.2010. Konsesjonen er gitt før 1960, men har vilkår om undersøkelse av kulturminner («fortidsminner»).

Post 10 Forurensning m.v., post 12 Terskler m.v., post 16 Krav om skilting og merking, post 17 Etterundersøkelser

I tråd med moderne standardvilkår foreslår vi å ta inn nye bestemmelser om forurensning m.v. (post 10), om terskler m.v. (post 12), om krav om skilting og merking (post 16), om etterundersøkelser (post 17). Vi foreslår å ikke ta med post om luftovermetning, da konsesjonen kun omfatter regulering av vann, ikke tunneller, overføringer eller inntak til et kraftverk.

Post 11 Veier, ferdsel mv. (tidligere post 12)

Posten videreføres i hovedtrekk men med et mer moderne språk. Vedtaksmyndighet er lagt til NVE, i stedet for «departementet».

Post 13 Rydding av reguleringssonen (tidligere post 16)

Vi foreslår at bestemmelsen blir supplert og konkretisert, og at NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen.

Post 14 Manøvreringsreglement m.v. (tidligere post 18)

Posten er oppdatert til moderne standardvilkår. Tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forstås av en norsk statsborger foreslås fjernet da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet, foreslås også fjernet, da slike reaksjonsbestemmelser samles i de nye vilkårenes post 20.

Post 15 Hydrologiske observasjoner (tidligere post 19)

Post 15 samsvarer i hovedsak med tidligere post 19. Det foreslås at «reguleringsanleggenes eier» erstattes med «konsesjonæren», og at «NVE» erstatter «departementet», i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslår vi at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas ut av vilkårene og beholdes i manøvreringsreglementet og i post 16.

Bestemmelsene om at kopier av kart skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet som overflødig. Vi viser til post 7 om godkjenning av planer, post 8 om naturforvaltning, herunder undersøkelser som kan pålegges, post 17 om etterundersøkelser og post 19 om kontroll.

Post 18 Militære foranstaltninger (tidligere post 24)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere post 15. Det foreslås at «konesjonæren» settes inn istedenfor «anleggenes eier».

Post 19 Kontroll med overholdelsen av vilkårene (tidligere post 25 og 27)

Kravet om å stille sikkerhet for et visst beløp til dekning av eventuelt ikke oppfylte forpliktelser ved anleggets drift foreslås bortfalt. Dette er ikke del av moderne standardvilkår.

NVE foreslår å ta inn bestemmelser om mulighet for å trekke tilbake konsesjonen i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, eller at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Tinglysing (tidligere post 30)

Posten foreslås i hovedsak videreført, med modernisert språk.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

NVE anser postene 2 og 5, om fløtning og om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger, som uaktuelle, og foreslår at disse tas ut av reglementet.

Post 1

Innholdet i posten videreføres i hovedsak som tidligere, med tillegg av en tallfestet minstevannføring.

Det er ikke krav om en tallfestet minstevannføring i konsesjonsvilkårene for Somma eller Bjonelva i dag, men konsesjonen har en generell bestemmelse om å ikke minske lavvannføringen. Regulanten har praktisert å slippe minst 200 l/s i Somma, og 100 l/s i Bjonelva. Det har ikke kommet krav om minstevannføring i revisjonssaken. NVE anbefaler at vannføringen som slippes per i dag innføres som minstevannføring i vilkårssettet.

NVE anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. NVE har vært i kontakt med regulant med tanke på dette temaet og har bedt om at høydegrunnlaget oppdateres.

Post 2 (tidligere post 3)

Posten videreføres med modernisert språk. I tråd med moderne standardvilkår føyes det til bestemmelser om gradvise vannføringsendringer, og at tapping for øvrig skjer etter kraftverkseiers behov.

Post 3 (tidligere post 4)

Posten videreføres i hovedtrekk som tidligere. «Hovedstyret for Vassdrags- og elektrisitetsvesenet» er erstattet med «NVE».

Post 4

Posten er ny, og inneholder bestemmelse om at det kan fastsettes endringer i reglementet i tilfelle manøvreringen medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Videre saksbehandling

Saken oversendes med dette til Olje- og energidepartementet for videre behandling. Sakens dokumenter er gjort tilgjengelige i Sedok.

Med hilsen

Kjetil Lund
vassdrags- og
energidirektør

Rune Flatby
direktør

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

Foreningen til Bægnavassdragets Regulering

Vedlegg:

1. Forslag til reviderte konsesjonsvilkår
2. Forslag til manøvreringsreglement